

CENAB ŞEHABEDDİN

POLAT,

Názım H. (Yrd. Doç. Dr.), "Cenab'a Dair Mühim Bir Eser", *Dolunay Dergisi*,
Kahramanmaraş, Sayı : 14, (Şubat 1987), 16 - 18 S.

8 OCAK 1993

SONRA GELEN DOKÜMAN

10 OCAK 1996

030349 CENAB ŞEHABEDDİN

Tez başlığı : Cenab Şehabeddin'in şiirleri üzerinde bir araştırma.
Danışman : Prof. Dr. Zeynep Kerman. *P.Ü. Ed. Fak. R. Dil - Ed. Dok*
Tezi hazırlayan : Kudret Altun. Ens. no. : 39. Tarih : 1989.

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

18970

Cenab Şahabettin'in Suriye mektupları. TOP, Baki. Master. Marmara Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1991. 84s.
Danışman: Prof. Dr. İnci Enginün.

- Cenab Şehabe

8151

Cenab Şehabeddin'in şiirleri üzerinde bir araştırma. AKAY, Hasan. Doktora. İstanbul
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1989. 859s.
Danışman: Prof. Dr. Zeynep Kerman. Özet dili: Tü.

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

10 MAYIS 1993

CENAB ŞEHABEDDİN

TARAKÇI,

Celâl (Doç. Dr.), Cenâp Şehabeddin'de Tenkid, Samsun, Eser Maibaası, 1986,
324 S.

8 OCAK 1993

T814
CE.E

Cenab Şehabeddin

(Evrak-1 eyyam)

اوراق ایام / (جناب) شهاب الدين

درسمات : فناعت كتبخانه س . ۱۳۳۱

316,2 p. ; 19 cm.

Literature, Turkish-Essays I. Title II.
Author (Arabic) III. Title (Arabic)

3158

ilim dalı : TED

25 ARISTOS 1991

madde : Cenab Şehabettin

A. Br. : c. 8, s. 456

B. L. : c. IV, s. 2260

F. A. : c. , s.

M. L. : c. B, s. 851

T. A. : c. 2, s. 157-158

CENAB

CENAB Muhyiddin, bk. KOZANOĞLU, Cenab Muhyiddin

CENAB, Şahabeddin (1870-1934): Şair, yazar. Manastır'da doğdu. Dedesi, Sadrazam Hüsrev Paşa'nın divan efendiliğinde bulunan Mustafa Bey, babası Binbaşı Osman Şahabeddin Bey, annesi İsmet Hanımdır. Yedi yaşında iken babası Plevne'de şehit düştü, Rus bozgunundan sonra annesi ile beraber İstanbul'a gelip Tophane civarında bir eve yerleştiler. Önce, oturdukları semtteki Mekteb-i Feyziyye'de öğrenime başladı. Bir yıl sonra Eyüp'teki Askerî Rüşdiyeye verildi. Okulun yıkılması üzerine Gülhane Askerî Rüşdiyesine devam ederek, 1880'de bu okulu bitirdi. Askerî okullardaki usûle uygun olarak kur'a ile Tıbbiye İdadisine gönderilip iki yıl burada okuduktan sonra, Askerî Tıbbiyenin beşinci sınıfına alındı. 1889'da Tıbbiyeden birincilikle mezun oldu. Dokuz ay sonra bu başarının bir armağanı olarak, cilt hastalıkları üzerinde ihtisas yapmak üzere, Fransa'ya gönderildi. 1894'e kadar Paris'te kaldı. Yurda döndüğü zaman Karantina İdaresine girdi. Mersin'de, Rodos'ta karantina doktoru olarak çalıştı. 1897'de Cidde'ye gönderildi ve burada sıhhiye müfettişliği yaptı. Meclis-i Kebir-i Sıhhiye azalığı (1908) ve Umûr-ı Sıhhiye Müfettiş-i Umumîliği görevlerinde bulundu. 1914'te kendi isteğiyle emekli olarak zamanını tamamıyla ilmi ve edebî çalışmalara ayırdı. Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Lisan Şubesi Tercüme Müderrisliğine tayin edildi. Daha sonra Batı Edebiyatı müderrisliği görevi de verildi. I. Dünya Savaşı sonlarında IV. Ordu Komutanı Cemal Paşanın daveti üzerine Süleyman Nazif ile beraber Şam'a gitti. Yine 1918'de Süleyman Nazif ile birlikte *Hadisat* gazetesini çıkarmaya başladı. Aynı yıl *Tasvir-i Efkâr* gazetesini adını Avrupa'ya gönderildi. 1919'da Dârülfünun'da Osmanlı Edebiyatı Müderrisliği görevine getirildi. Ayrıca *Tedkikat-ı Lisaniyye Encümeni*'ne üye oldu. Bir yandan da *Servet-i Fünun*'a yazmaya devam etti. Bu yazılarında dilde başlatılan sadeleşme hareketine karşı olduğunu, kültür dilinin muhafaza edilmesi gerektiğini belirtti. Bu düşüncelere paralel olarak kendisiyle aynı düşüncede olan Ali Kemal'in gazetesi *Peyam-ı Sabah*'ta Millî Mücadele'ye karşı bir tutum içinde görüldü. Savaş taraftar olmadığı için bu hareketin öncüsü olan Ali Kemal, Rıza Tevfik (Bölükbaşı), Barsamyan

ile beraber 1921'de istifaya mecbur bırakıldı. Bu olay onun sanatkâr kişiliğini zedeledi. Millî Mücadele'nin başarısından sonra lehte yazılar yazdıysa da inandırıcı olamadı. Ölümüne kadar siyasetten uzak edebî araştırmalarına devam etti. Ölümüne yakın bir Türkçe sözlük hazırlamakla ve William Shakespeare ile ilgili bir araştırma yapmakla meşgul oldu. Beyin kanaması sonucu İstanbul'da vefat etti. Bakırköy Mezarlığına defnedildi. Cenab Şahabeddin Tıbbiye'de iken edebiyata merak sardı. Eski edebiyatın temsilcilerinden olan Şeyh Vasfî* ile aynı semtte oturuyordu. Onun vasıtasıyla Muallim Naci* ile tanıştı. Onların tesiriyle eski nazmı örnek alan şiirler yazdı. Kendisine yardımı dokunanlar arasında Mustafa Âsım Efendi de bulunmaktaydı. Onbeş yaşında iken, Muallim Naci'nin edebî kısmını idare ettiği *Saadet* gazetesinde ilk şiiri yayımlandı. 1885-1889 yıllarına rastlayan edebî hayatımızda Recaiizâde Mahmud Ekrem ile Muallim Naci'nin edebiyat anlayışlarındaki farklılık sebebiyle kıyasıya bir mücadele vardı. Gençler kendi edebî düşüncelerine göre bu iki ustanın etrafında toplanmışlardı. Cenab Şahabeddin de diğer tıp öğrencileri gibi bu konuyla ilgilendi ve Naci'nin tesirinde kaldı. *Saadet* gazetesine gönderdiği şiirlerinde Naci'ye nazireler yazdı, onun şiirlerini tahmis etti. Bu arada Fransız şiirlerinden de çeviriler yaptı. Bir süre sonra Recaiizâde Mahmud Ekrem ile Abdülhak Hâmid'e ilgi duymaya başladı. *Gülşen* dergisine de şiirler gönderdi. 1886'da Leskovnik'li Hayreddin Nedim Bey ile *Sebat* isimli oniki sayılık bir dergi çıkardı. 1887'de *Saadet*, *Gülşen*, *Sebat*'ta çıkan eski tarzdaki şiirlerini toplayarak *Tamat* adlı bir kitap neşretti. Bu kitabın ardından tıbbiyeyi bitirip Fransa'ya gitti. Dört sene boyunca hem mesleğinde hem de edebî alanda çalışarak özellikle Batı edebiyatı üzerinde incelemeler yaptı. Çocukluk yıllarından itibaren kır hayatına duyduğu ilgi, Fransız parnasyenlerini ve simbolistlerini benimsemesi-ne sebep oldu. Özellikle Edmond de Goncourt, Gustave Flaubert, Verlaine, Mallarmé'nin etkisinde kaldı. Şair Charles Guerin ile de sıkı bir dostluk kurdu. 1894'te İstanbul'a döndüğünde edebî çalışmalarını sürdürdü. Bu yıllarda İstanbul'da *Servet-i Fünun* dergisini yayın organı olarak kullanan büyük bir edebî akım başlamıştı. Cenab'ın yazdığı şiirlerde artık Hâmid ve Ekrem'in tesiri yoktu, kendisine has bir üslup

وعلى الرغم من اقتفائه آثار السابقين والمعاصرين له ، إلا أنه كانت له مميزات خاصة اياها على شعره ، على أن أهم ما تمثل فيه اقتفاؤه لهؤلاء الشعراء تكشفه تلك المعارضات مرية التي خلقها وقد سلك بها جناب بين محورين مختلفين محور يمثل معارضاته للشعر إني القديم ، والآخر يمثل معارضاته للشعراء الذين ينتمون للأدب الحديث .

وهنا يتجلى الجانب التقليدي عند الشاعر في محاولته لبعث التراث القديم ، وهذا تأثر ماء يبدو أيضا من مفرداته التي استخدمها في ديوانه طامات ، مما أثر في أسلوبه فجاء يفاً في بعض الأحيان وقد نرى بعض المفردات غريبة لأنها لم تكن متداولة في عصره ، ذلك استعماله كلمة زغند ، وزاره وغيرهما ، ويمكن إدراك الجانب التقليدي أيضا في صل الخاص بالأوزان والأشكال في ديوانه طامات إذ اعتمد على البحور التقليدية دون ماولة الخروج عن الإطار الموسيقي القديم ، غير أننا نلمس في هذا الشعر محاولة جناب جديد من ناحية الأشكال ، فلم يقتصر ديوانه طامات على استعمال الأشكال التقليدية ، بل عمل أيضا الأشكال الحديثة مثل الرباعي التقاطعي والمبتدل وذلك في الفترة التي وقع فيها ، تأثير أمثال عبد الحق حامد ورجائي زاده محمود أكرم ، وتمثل هذه الفترة المرحلة الثانية المراحل التي مرت بها أشعاره ، ولم يقتصر فيها الشاعر على التأثر بالاتجاه الحديث من ية الشكل فحسب ، بل حاول أن يطور شعره من ناحية المضمون ، فأنجبه إلى التصوير ونظم ن الأشعار على شكل لوحة مستلهما فيها أفكار الشعارين رجائي زاده وعبد الحق حامد .

وعلى هذا الأساس يقع ديوانه طامات في مرحلة انتقالية بين القديم والحديث، حيث نظم نراً على غرار هذين النمطين ، متوخيا بذوقه المتأثر بقراءاته في الأشعار التي تمثل هذين نجاهين أن يحتوى شعره على ما استساغه عند أولئك الشعراء .

ومن الطبيعي أن يلجأ جناب إلى التقليد وأخذ من سبقه ، وكذلك من المعاصرين له در الذي يجعله قادراً على صياغة جديدة ... وهذا ما فعله جناب ، فقد انطلق من القديم ، بينما أتاحت له الفرصة لمحاولة التجديد في أشعاره ، لم يتوان لحظة في التطوير والتجديد ، كن مع الحفاظ على التراث الذي يمثل الأصالة .

واستطاع جناب أن يأتي برؤية جديدة عن طريق اتصاله بأوروبا من خلال اعتناقه

الموضوع جناب شهاب الدين شاعراً بين التقليد والتجديد

إعداد سامية محمد جلال بدوي

إشراف د. إبراهيم الدسوقي شتا

د. شوقي حسن أحمد

م.ك ١٩٩٧/٤/١٢

رسائل الماجستير

حاول هذا البحث أن يقف على صورة جناب شهاب الدين ، ومكونات التعبير الشعري عنده ، ولكل شاعر مفتاح لشخصيته يقود إلى معرفة ملامح فنه الشعري ... ولقد تفتحت شاعرية جناب في سن مبكرة ، وتهيأت لها كل بواعث النظم من تثقيف وموهبة وإرادة ... فكان شعر شهاب الدين تعبيراً عن حياته وهوموه .

كان جناب ذا طبيعة وأفكار فنية جعلت فنه الشعري جزءاً من حياته نسى خلالها وظيفته الأساسية كطبيب بشري ، إلا أنه كان من ناحية أخرى طبيياً من خلال أدبه فهو- وإن كان لم يتعرض لقضايا الوطن والمجتمع في أشعاره إلا قليلاً من خلال أشعاره الوطنية، ومع ذلك فقد رغب في التخفيف عن آلام البشر، بواسطة نظم الشعر ، ولقد تبين لنا من خلال دراسة الظروف السياسية والاجتماعية والثقافية التي عاشها في خلالها جناب في ظل ضعف الدولة العثمانية أنها قد تركت أثراً كبيراً على أدبه وشعره، فعبّر عن حزنه وقلقه من خلال أشعاره القصصية ، بل والغزلية كذلك ، وقد كان لأصالة ثقافة جناب -التي كان يغذيها الأدب الشرقي الديواني - الأثر الكبير في تمسك الشاعر بالقديم وعدم انفصاله عن الماضي فتعمق في أعمال السابقين وآثارهم ، واستغلها في الإفصاح عن قدراته الأدبية الذاتية وشخصيته الفنية ، ولا يعد هذا من المآخذ التي تدين الشاعر، ذلك أن ما أخذه الشاعر من سبقه يعد موضحاً لمراحل التطوير التي يمر بها الشعر والشاعر ، ومعيناً على التعرف على مصادر ثقافته .

030349

CENAB ŞAHABEDDİN

- 1 HAKAN ÜNALAN, Cenab Şehabeddin'in şiirlerinde "aşk" olgusunun yansımaları -aşk'ın "renk", "ses", "ışık" ve "zaman" olarak görünümüleri-, Muğla Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009

122; Şemseddin Sāmi, *Kamus u alem* (Istanbul 1306/1888-9), 1:264; Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmānī* (Istanbul 1311/1895-6), 2:82; Taşköprüzade, *Miftāh al-sa'āda wa-miṣbāh al-siyāda*, ed. 'Abd al-Wahhāb Abū l-Nūr and Kāmil Kāmil Bakrī (Cairo 1968), 2:125; Taşköprüzade, *al-Shaqā'iq al-Nu'māniyya fi 'ulamā' al-dawla al-Uthmāniyya* (Beirut 1975), 14-5; Khayr al-Dīn al-Ziriklī, *al-A'ām* (Beirut 1956²), 7:270.

STUDIES

Mehmet Ali Ayni, *Hacı Bayrām-i Velī* (Istanbul 1343ru./1927), 51, n. 2; Mehmet Tahir Bursalı, *Eski ve yeni Ahlak kitaplarımız*, *Sırat-i Mustakīm* 1/13 (2002), 9-10; Mehmet Tahir Bursalı, *Ahlak kitaplarımız*, Istanbul 1325/1897-8; Mehmet Tahir Bursalı, *Osmanlı müellifleri* (Istanbul 1333/1917), 1:265-6; Abdülhak Adnan Adıvar, *La science chez les Turcs Ottomans*, Paris 1939; Anonymous, Cemalettin Aksarayi, *Türk Ansiklopedisi*, 10:143-4; Kāzım Mūsavī Bujnürdī, Aqsarāyī, *Dā'irat al-ma'ārif-i buzurg-i Islāmī* (Teheran, 1367sh/1988), 1:491; Mehmed Zeki, Piri Pahsa, *Türk Tarihi Encümeni Mecmüası* 18 (95) (1926), 325, n. 1; Ağah Sırrı Levend, Ümmet çağında ahlak kitaplarımız, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. 1963 (1964), 115; Irène Mélikoff, Djāmāl al-Dīn Aksarāyī, *EL²*, George Sarton, *Introduction to the history of science* (Washington DC 1927-48, repr. New York 1975), 3/2:1725; Ahmet Süheyl Ünver, Sheykh Jemaluddīn Aksarāyī, *Müjtez Sherhi* and other works, *Journal of the Regional Cultural Institute* 2/3 (1969), 167-76; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı tarihi* (Ankara 1943), 2:544, 632, 648, 665.

AHMET YAŞAR OCAK

Cenap Şahabettin (Cenāb Şehāb al-Dīn) 21 Eylül 2014

Cenap Şahabettin (Cenāb Şehāb al-Dīn, 1286-7/1871-1934) was a poet and writer of the Servet-i Fünun (Thervet-i Fünun, lit., wealth of sciences) movement, a literary movement in Ottoman Turkish literature at the time of a strong Ottoman rapprochement with Europe in all spheres

of political, cultural, and social life. Like other authors of this movement, Cenap Şahabettin maintained close contact with Europe.

Born in Manastır (now Bitola) as the son of Major Osman Şahabettin ('Othmān Şihābeddīn, d. 1877), he moved as a child to Istanbul after his father's death in the war in 1877. From then until 1297/1880, he received his primary and secondary education in the Feyziye Mektebi (Feyziye primary school, in the Tophane district of Istanbul) and in two military schools. He then attended the School of Medicine (Tıbbiye İdadisi/Tıbbiye İ'dādisi) and graduated from it in 1306/1889 as a military doctor. During a four-year stay in Paris for further medical training (1307-10/1890-3), he came into close contact with the French symbolists and the Parnassian school of French poetry; he regarded the literature of Paul Verlaine (d. 1896) as particularly important for himself.

After his return from Europe, Cenap Şahabettin worked until 1325-6/1908 as a health inspector in the quarantine stations of Jidda, Mersin, and Rhodes. He resigned in 1332/1914 from his position as chief health inspector in Istanbul and became a member of the literary faculty of the Darülfünun (Dārülfünūn [University] in Istanbul). From then on, he worked mainly as a writer and journalist.

Inspired by the French symbolists, Cenap Şahabettin created his own poetic aesthetics, which he sought to achieve through new images, symbols, and allegories and through poetic neologisms. Borrowing expressions from the Arabic and Persian languages, "the two major mothers of our language," he sought to link this Western approach to the Arabic and Persian language traditions. This earned

CENAB ŞEHABEDDİN

(2 Nisan 1871 - 13 Şubat 1934)

Doç. Dr. Celâl TARAKÇI

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Plevne'de şehit düşen binbaşı Osman Şehabeddin Bey'in oğlu olan Cenab, Manastır'da doğdu. On-
dan bahseden kaynaklar doğum tarihini 1870 veya 1871 olarak gösteriyor-
lar. Kendisi, Filorinalı Nazım Bey'e bu hususta şöyle diyor: «1286 veya
1287 senesinde olacak, Manastır'da doğdum. Hânemiz Hamamönü Mahal-
lesi'nde idi. Vâlidem O, Fransa-Avusturya Muharebesinde doğdu diyordu.
Herhalde Martın 21. pazar günü tulû'dan iki saat evvel, 21 Mart 1286
Cumartesiye, 21 Mart 1287 ise pazara denk geliyor. Şu halde O, 21 Mart
1287 (2 Nisan 1871) tarihinde doğmuş oluyor. Cenab, Filorinalı Nazım
Bey'e babasının ölümü üzerine İstanbul'a geldiklerini, o zaman altı ya-
şında olduğunu söylüyor. Osmanlı-Rus Savaşı 24 Nisan 1877'de başlamış,
bu savaş içinde Birinci Plevne Zaferi 20 Temmuz 1877, İkinci Plevne Za-
feri de 30 Temmuz 1877'de kazanılmış. Durumu bu bakımdan değerlendir-
ince de onun 1871'de doğduğu kanaatine varırız.

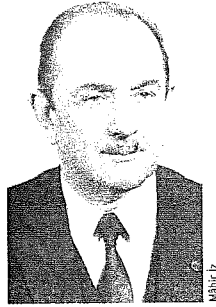
İstanbul'da Bâlat civarında Dırağman Mahallesi'ndeki evlerine yerle-
şen Cenâb'ın ailesi onu Tophane'de Mekteb-i Feyziyye'ye verdi. Burada
bir yıl okuduktan sonra Eyyüb Askerî Rüşdiyyesi'ne geçer. 1880 yılında
buradan mezun olur. Kura ile Tıbbiye idâdisi'ne gider. İki yıl idâdi'de
okur. Sonra Askerî Tıbbiye'nin beşinci sınıfına alınır. 1889 yılında doktor
yüzbaşı olarak mezun olur. Kendi ifâdesine göre birincilikle mezun olduğu
için, mezuniyetinden 9 ay sonra cild hastalıkları üzerinde ihtisas yapmak
üzere, devlet tarafından, Paris'e gönderilir. Paris'te dört yıl kalır.

Avrupa dönüşü «bir müddet Haydarpaşa Hastahânesi'nde hekimlik
yaptıktan sonra Karantina İdaresi'ne geçti.»² Mersin ve Rodos'ta Karan-
tina doktoru olarak çalışır. 1896 yılında Sıhhiye Müfettişi görevi ile Cid-
de'ye gönderilir. 1898'de Cenâb Cidde'den merkez müfettişliği vazifesi ile
İstanbul'a döner. «Bir aralık Suriye Vilâyeti Sıhhiye Reisliği'nde bulunduk-

MÂHİR İZ HOCA'YA GÖRE CENAB ŞAHABEDDİN

M. Uğur Derman

MÂHİR İZ BEY'İN EDMİRİT ORTAMEKTEBİ MÜDÜRÜ İKEN CENAB ŞAHABEDDİN'İN ÖLÜMÜ ÜZERİNE HALKEVİ'NDE VERDİĞİ KONFERANSIN NOTLARINI TÜRK EDEBİYATI OKUYUCULARIYLA PAYLAŞMAK İSTEDİM

Geçenlerde merhum hocam Mâhir İz Bey'in (1895-1974) -vasiyeti üzere bu satırların yazmasına intikal eden- metrukâtını karıştırırken, gözlerim acele yazılmış birkaç sayfaya takıldı. Okuyunca anladım ki, 1933-1936 yılları arasında Edremir Ortamektebi müdürü olarak bu şehirde bulunuyorken, 1934 yılının ilk aylarında Balıkesir Halkevi'nde yapılacak olan edebiyat gecesinde kendisinden bir konuşma istenmiş. O da aynı yılın 13 Şubat günü İstanbul'da vefat eden Cenab Şahabeddin'e dair duyularını ifade için neşredilmeden kalan -aşağıda okuyacağınız- notları hazırlamış.

İrticâli konuşmaları ile herkesi teşhir eden Mâhir Hoca o gün ne kadar konuştu, mahfuzâtından kimbilir daha neler ekledi, bilemiyorum. Ancak Cenab Şahabeddin için sıkça tekrarladığı şu sözünü hatırlarım: "Cenab'ın nesrini okuyup da zevkine varabilen kimse, edebiyata vâkıf demektir." Bu, böyle olmakla beraber, kendisi yazdığında, Mâhir Bey'in kaleminin Nazîfâne üslûba bağlılığı hemen anlaşılır. Hatta, Süleyman Nazîf'in (1870-1927) vefatı üzerine, bu elim hâdiseyi Mehmed Âkîf Bey'e (1873-1936) haber vermek üzere

Mısır'a gönderdiği, üslûbuyla Nazîf'in ruhunu şâd eden bir mektubunu vaktiyle neşretmişim.¹

Merhûmun *Yılların İzi* adlı hâtıra kitabında da bahsi geçmeyen bu veciz konferans notlarıyla -Cenab Şahabeddin'in 74. ölüm yıldönümünde- okurlarımızı başbaşa bırakıyorum:

Muhterem hanım ve beyefendiler,
Söze başlamazdan evvel, iki üç kelime-i şükranı arz müsaadenizi rica edeceğim.

İlk tahsil hayatımı bu şirin memleketde geçirdim. Nâciz bilgilerimin temelleri Balıkesir İdadisi'nde atıldı.² Ne garib bir tesadüf ki, hemen otuz seneye yakın bir zaman sonra, ilk feyzimi aldığım diyâra, hem de Halkevi'nden, alenen minnet ve şükranlarımı takdime imkân buluyorum. Bana bu fırsatı bahş eden muhterem Halkevi reisi, kıymetli arkadaşım Es'ad Âdil Bey'e ayrıca teşekkür borçluyum.

Musâhabemin mevzûu bir biyografidir. Fakat sadece girmekten evvel, târihe karışan musanna' bir devri edebinin, geçenlerde târih-i edebiyata intikal eden muazzam bir âbidesini gerek edebiyat mensubları, gerek

ihyâ etmek istediğimiz edebiyat gecesi nâmına mevzû-ı bahs etmek istiyorum: Memleketimizin okur-yazarları arasında Cenab'ı tanımayan bulunsa bile, işitmeyen yoktur. Cenab ve Nazîf, bu iki büyük kalem, yaşadıkları devrin şehkârlarını ibdâ' etdiler. Kendi üslûblarıyla kendilerini burada tasvire yelteniyorum. Bu, benim için bir ilân-ı açz ise de, cür'etimi mâzur görmenizi rica ediyorum. Çünkü açık ve sâde ifâdenin hasâset-i beyân addedildiği devirlerden kalma telakkilerle perveris-yâb olmuş, Garb'ın muhtelif edebi meslek ve menbâlarıyla de çok yakından temaslarına rağmen, fikirde değilse bile edâda bir asır evvelki devrin -az da olsa- tesirinden kurtulamamış iki kalem üstâdına vâkî' olacak hitâbın kendi üslûblarına yakın bir ifade ile yapılması, onların ruhlarını şâd eder. İşte bu endişe ile, tahassüsâtımda ara sıra eski kalıbları tercih etdim.

Nâzenin-i san'atın berrak sinesine takılı ve şehdânesini Hâmid'in teşkil ettiği edebiyat gerdanlığının ikinci büyük taşı da düdü. Bilmem nedense, Cenab'dan bahs ederken Nazîf, Nazîf yâd edildikçe Cenab hâtıra geliyor. Gelin alıp dâmad vermek sûretiyle³ olan hakiki sıhriyetleri çoğumuzun hâtırına gelmez. Bizde bu tedâiyi yapan, hiç şübhesiz mesleki karâbetdir. Ancak, kalemlerinin sâhir kudreti, duyulan tesirlerine nazaran, başka başka tecelli etmekdeydi. Nazîf'in elinde kalem bir gürz-i girân idi. Ölüye isâbet ederse, diriltirdi.

Cenab'ın elindeyse, bu darbeyle mâruz bulunanın, ölmese bile, üstünde nakış işleyen bir iğne gibiydi. İş arasında kendini iz'âc eden olursa, onu bir dikkat-i mahsûsa ile batırır. Fakat semdâr olmadığı için, açtığı yara iltiyam bulmakta gecikmezdi. Ona 'müstehzi idi' derler. İstihzâyî zekânın hukuk-ı tabiasından saydığı için bu esnâda gücendirmezdi. Bir de en müfrit istihzâsında bile şemme-i nezâhet eksik olmazdı. O, bu itibârla vicdânen müsterihdi. Hayâtında en çok ürküdüğü gılat ve huşûnet idi. Rikkate, zarâfete, nükteye meftundu. Bu, onun san'atındaki ekaanîm-i selâsesi idi. Sevgi, onun özünü teşkil ediyordu.

*Aşk olmasa, mânâsı nedir fasl-ı bahârın,
Aşk olmasa doğmazdı yine şî'r ü terâne.
Gerçi sevişenler de bu gamhânedâ ağlar,
Lâkin dökülen gözyaşı, elmas gibi parlar.*

demışdi.

Şî'r ü edebiyata olan intisabını oğluna yazdığı mektupların birinde -aşağı yukarı- şöyle anlatır: "Bahçede çiçek toplar, kelebek kovalarken şâir oluvermişim." Evet, topladığı çiçeklerle vücûde getirdiği gülîstan -hiç şübhesiz- devrinin İrem bahçesidir. Kovaladığı kele-

Cenab Şahabeddin

beklerse, hâlâ orada uçuyor. Kim bilir, şu beyti hangisi kelebek için bir zifiri karanlıkta söylemiştir:

*Bu karanlıkda sevgilim, ikimiz,
Bir siyah gözde çifte yaş gibiyiz.*

Onun ruhunun derinliğini şerha çabalamak, ruhlarda şerha açmak demektir.⁴

Şâhikayı dağ eteğinden bu kadar görebiliyorum. Ne tırmanabilmeye kudretim, ne de uçarak yükselmeye kanadım var; onun mânevî varlığı önünde hürmetle eğilirim."

¹ Kubbealtı Akademi Mecmûası/1, Ocak 1976, s. 37-38.
² Bu konuda bkz. Mâhir İz, *Yılların İzi*, İstanbul 1975, s. 28-30.
³ Süleyman Nazîf'in oğlu Said Nazîf Ozankan, Cenab Şahabeddin'in kerimesi Reşika Hanımefendi'yle evlenmişti. Bu konuda tamamlayıcı olarak bkz. Zeynep Keriman, "Süleyman Nazîf'den Oğluna Mektuplar", *İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* (1986-1993), c. XXVI, s. 263-288.
⁴ Bu cümleyi, edebî nüktelere meftun olan Cenab eğer işitseydi herhâlde çok keyif duyardı, sanıyorum. ■

KAYNAKÇA

1. Hasan Basri Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, İstanbul, 1962-1965.
2. Süleyman Nazîf Bey, *Külliyât-ı Ziya Paşa / Nazım Kısmı*, Yeni Matbaa, İstanbul 1343/1925.
3. Önder Göçgün, *Ziya Paşa'nın Hayatı, Eserleri, Edebî Şahsiyeti ve Bütün Şiirleri*, Ankara 1987.
4. Kaya Bilgegil, *Ziya Paşa Üzerinde Bir Araştırma*, 1. cild, 2. Baskı, Ankara 1979.
5. *İlmiyye Salnâmesi*, Birinci Def'a, İstanbul 1334 (1915).
6. Abdulkadir Altuncu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ankara 1972.
7. Müstakimzâde S. Sa'deddin, *Devletü'l-Meşâyih ma'a Zeyl*, İstanbul, 1970.

MADDE YATIRILMAMIKTAN
SÖZLÜK VE İZLENİLERİNE
KATILAN

03. TEMMUZ 1997

D.11445

CENAB ŞEHÂBEDDİN'İN BİYOGRAFİSİNE DAİR YENİ BİLGİLER

Adnan AKGÜN*

Cenab Şehâbeddin'in eserleri üzerine ciddi incelemeler bulunmakla birlikte,¹ hayatı üzerine belgelere dayalı bir araştırma yapıldığını söylemek mümkün değildir. Cenab'ın biyografisiyle ilgili bilgiler, onun Filorinalı Nâzım'a verdiği açıklamalara dayanmaktadır.² Ancak burada unutulmalardan doğan bilgi eksiklikleri vardır ve bunlar yazılan bazı monografilerde aynen tekrarlanmaktadır.³

Cenab Şehâbeddin'in biyografisine dair ek bilgiler getiren bu çalışmanın kaynağı T.C. Paris Büyükelçiliği ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgelerdir.

Birinci bölümde Cenab'ın Paris'e gönderilişi ve görev süresiyle ilgili ayrıntılı bilgiler ortaya konulmaktadır. İkinci bölümde yurtdışına görevlerle yollanışı ve İstanbul Dârülfünûnu'ndan uzaklaştırılışıyla ilgili karar suretine değinilmektedir. Üçüncü bölümde yüksek öğreniminden başlayarak emekli oluncaya kadar girdiği memuriyetler yer almaktadır. Dördüncü ve son bölüm ise araştırmaya esas olan belgelerden oluşmaktadır.

I

1. Cenab Şehâbeddin'in Paris'e gönderilişi:⁴

* Dr., Yakın Doğu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

¹ Bk. Prof. Dr. Mehmet KAPLAN, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 1*, "Cenab Şehâbeddin'in Şiirlerinde Pitoresk", s. 392-407, "Cenab Şehâbeddin'in Şiirlerinde Ses ve Müzik", s. 408-424. "Cenab Şehâbeddin ve Nesir Sanatı", s. 425-436, İstanbul 1976; Prof. Dr. Celâl TARAKÇI, *Cenâb Şehâbeddin'de Tenkid*, Samsun 1986; Prof. Dr. İnci ENGİNÜN, *Cenap Şahabettin*, Ankara 1989; Yrd. Doç. Dr. Hasan AKAY, *Cenap Şahabettin'in Şiirleri Üzerinde Bir Araştırma*, İstanbul 1989 (Doktora tezi).

² Bk. "Edebiyat-ı Cedîde Nesl-i Şâ'iriyetinin En Mümtâz Sîması: Cenâb Şehâbeddin Beyefendi", *Süs*, 17 Teşrin-i sâni 1339 (17 Kasım 1923), Nr. 23, s. 4-5 ve 10-13.

³ Sadeddin Nüzhet [ERGÜN], *Cenap Şahabettin: Hayatı ve Seçme Şiirleri*, İstanbul 1934; Murat URAZ, *Cenap Şahabettin*, İstanbul 1940.

⁴ Cenab Şehâbeddin, Tıbbiye'de son sınıfta birinci olduğundan Paris'e gönderildiğini söyler: *Süs*, nr. 23, s. 13; Murat URAZ da -kaynak belirtmeden- Cenab'ın ön sıralarda mezun olduğu için yurt dışına gönderildiği görüşünü paylaşır: a. e., s. 4; Sadeddin Nüzhet [ERGÜN] ise *Mir'at-ı*

Cenap Şahabettin

Selçuk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 11, 2002 Konya, s. 151-162

CENAP ŞAHABETTİN'İN BİR OYUNU : KÖREBE

Ali DONBAY*

Özet

Servet-i Fünûn dönemi Türk Şiirinin önde gelen isimlerinden Cenap Şahabettin, nesir alanında eserler verdiği gibi tiyatroyla da uğraşmıştır. O, II. Meşrutiyet döneminde hız kazanan tiyatro çalışmalarına katılmış, Sahn-i Osmaniye ve Darülbeydi gibi toplulukların edebî kurullarında görev almıştır. *Yalan* ve *Körebe* adlı, biri dram, diğeri komedi iki oyun yazan Cenap Şahabettin'in Hüseyin Suat'la birlikte kaleme aldıkları *Küçük Beyler* adlı bir de vodvili bulunmaktadır. En önemli oyunu olan *Körebe*, ilk kez İbrahim Şinasi'nin *Şair Evlenmesi*'nde ele aldığı, görücü usulüyle evliliğin tenkidini konu edinir. Bir tür "Avukat Evlenmesi" olarak nitelendirilen oyun, çağdaş gençlerin evlilik hakkındaki yeni düşüncelerine dayanır.

Anahtar Kelimeler

Servet-i Fünûn, Cenap Şahabettin, Tiyatro, Körebe

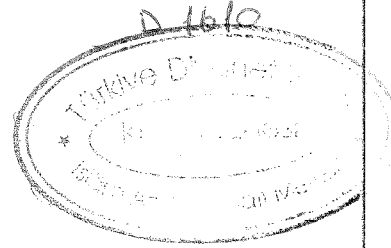
A PLAY OF CENAP ŞAHABETTİN : KÖREBE

Abstract

Cenap Şahabettin, one of the famous name of the Turkish poets in the Servet-i Fünûn period, dealt with drama as well as prose. He has taken his place in the drama works that raised in the period of II. Meşrutiyet and in the literary committee of Sahn-i Osmaniye and Darülbeydi. Along with producing a vaudeville called *Küçük Beyler* with Hüseyin Suad, Cenap Şahabettin also wrote two plays, *Yalan*, a tragedy and *Körebe*, a comedy. His most important play *Körebe*, satirizes a special kind of marriage -the bride and the groom are married without knowing each other with the will of their parents- that first plotted in İbrahim Şinasi's play *Şair Evlenmesi*. Qualified as a kind of "Lawyer Marriage", the play is based on the fashionable thoughts of the new generation on marriage at that time.

Key Words

Servet-i Fünûn, Cenap Şahabettin, Theatre, Körebe

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c.8, 1958 İstanbul
Makale 16-27 sayfaları arasında yer alır.

CENAB ŞAHABEDDİN VE NESİR SANATI

MEHMED KAPLAN

Tanzimattan önceki Türk edebiyatında nasıl biri halk, ötekisi yüksek ve kültürlü tabakaya has, dil ve üslup bakımından birbirinden tamamiyle farklı iki şiir ananesi var idiyse, tıpkı bunun gibi, biri halk kitaplarında kullanılan kısa, açık ve sade, ötekisi resmî kitabet, muhaberat, tarihî ve ilmî eserlerde kullanılan, umumiyetle uzun, dolaşık, kapalı ve süslü iki nesir tarzı vardı. Tanzimattan sonra Garp edebiyatının tesiri ile, bilhassa gazete ve tiyatro gibi geniş halk kütlesine hitap eden nevilere bizde de başlaması ve gelişmesi üzerine, yüksek tabakaya has eski inşa tarzı bırakılarak yavaş, yavaş halk ve günlük konuşma üslubuna doğru gidildi.

Türk nesrinin değişmesi Tanzimattan bugüne kadar nesiller boyunca devam etti ve her nesil kendi düşünce tarzına göre ona yeni ve başka bir şekil verdi. Bu değişmeyi, edebiyatın umumî gelişme merhalelerine göre, başlıca dört devreye ayırmak mümkündür:

1. Tanzimat devri muharrirlerinden her birinin kendisine has bir ifade tarzı bulunmakla beraber, kendilerinden önceki ve sonraki nesillerinkinden ayrılan müşterek hususiyetleri haiz bir nesir üslupları vardır ki, buna "Tanzimat nesri" adını verebiliriz. Şinasi'den Namık Kemal'e, Namık Kemal'den Hâmid'e, Recaizade Ekrem ve Samipaşazade Sezai'ye ve o devrin başka muharrirlerine geçen ve her biri tarafından geliştirilen bu üslup, yeni Türk edebiyatının hareket noktasını teşkil eder.

2. Bu makalede kısmen izah edileceği üzere, Servetifünun nesli, yeni bir şiir üslubu vücuda getirdiği gibi, nesirde de yeni bir ifade tarzı yaratmıştır. Muayyen bir estetik ve Garp görüşüne tekabül eden bu ifade tarzı tanzimatçılarınkinden farklıdır.

3. İkinci Meşrutiyetten sonra halk dilini ve halk edebiyatını temel ve kaynak olarak kabul eden türkçüler, şiirde ve nesirde büyük değişiklikler yapmışlardır. Onların açmış oldukları bu yoldan bugüne kadar gelinmiştir.

DEĞİŞİKLİK / Kırp
Kütüphanede Mevcuttur

MADE YAYINLANMIŞTIR
SONRA GELEN DOKÜMAN

22 ŞUBAT 1993

Cenab Şahabeddin ve nesir sanatı

17

4. Son yıllarda kelime hazinesi ve cümle yapısında kökten inkılâp yapmak isteyen bir cereyan baş göstermiştir ki, bütün edebiyata sirayet etmediği için henüz bir "devir üslubu" hüviyetini kazanamamakla beraber, iddiaları bakımından çok dikkate şayandır. Şimdilik kuvvetli reaksiyonlar uyandıran bu cereyanın genişleyip genişlemeyeceğini önceden kestirmek mümkün değildir. Fakat yeni Türk nesrinde ona başlı başına bir yer ayırmak lâzım geldiği muhakkaktır. "Devrik tümce" adı verilen bu hareketle Servetifünuncuların nesirde yapmak istedikleri değişiklik arasında bazı benzerlikler bulunduğu işaret etmek faydalı olur. Servetifünuncular gibi, "devrik tümceciler" de sonu umumiyetle fiil ile biten Türk cümlesinin yeknesaklığına karşı değişik ve zengin bir ifade tarzı vücuda getirmek istiyorlar. Yalnız Servetifünuncular bu işi yaparken türkçenin asli bünyesine hâle getirmemeğe çalıştıkları halde, onlar, konuşma dilinde çeşitli sebepler neticesi cümle unsurlarının alt üst olmasını ileri sürerek, yazı dilinin sentaksını alt üst etmekte, kendi tâbirleriyle "devirmek"te bir mahzur görmüyorlar.

Bu aşırı hareket karşısında Servetifünuncuların yapmış oldukları denemelerin esaslarını araştırmak yerinde olur, sanıyorum. Bu konuda Servetifünuncular içinde en çok kafa yormuş olan Cenab Şahabeddin'dir. Bir çok makalelerinde o, nesrin meselelerini teferruatı ile incelemiş ve oldukça sağlam esaslara dayanan bir "nesir estetiği" kurmuştur. Burada onun görüşlerini ve tekliflerini ortaya koymak istiyorum.

O devirde resmî kitabette kalıntısı hâlâ devam eden eski inşa'nın aleyhinde bulunan Cenab, Muallim Naci'nin mükemmel hale getirdiği düz ve açık nesir üslubunu da beğenmiyordu. Birincisinin son derece suni olmasına mukabil, ikincisini tabii, fakat vasat düşüncenin akışına uygun, sanat ve güzellikten mahrum buluyordu. Alelade nesir ile edebî nesir arasında derin bir fark gören Cenab, yeni ve sanatkârane bir nesrin esaslarını aradı. Gerçi eski inşa da sanat endişesinden doğmuştu; fakat onun tekabül ettiği içtimai şartlar ve hayat görüşü tamamiyle değiştiği için bugün o tarzda meramını ifade etmek gülünç bir hale gelmişti. Yeni sanat anlayışına uygun yeni bir nesir yaratmak lâzımdı. Bir makalesine Cenab üslupla yaşanan çağ arasında sıkı bir münasebet kurarak şöyle diyor:

"Eslâfın metrûkât-ı kalemiyyesini dikkat-i kâfiye ile mütalâa edenler üslub-ı ifadenin asren bade asr uğradığı tahavvülâtı bilirler. Şimdiye kadar her lisanda pek çok üsluplar doğmuş, büyümüş, kemale ermiş, ihtiyarlamış ve adem-i istimale sukût etmiştir. Her zamanın bir şivesi, bir tarz-ı ifadesi, bir mişvar-ı mahsusı vardır. Lisan üzerinde her devr-i

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

22 ŞUBAT 1993

**MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DÖKÜMAN**

Türk Dili ve Edebiyat Dergisi; c. 51, 1993 İstanbul
Mekale 19-31 sayfaları arasında.

— CENAP ŞEHABEDDİN'İN ŞİİRLERİNDE PİTORESK

MEHMET KAPLAN

Divan edebiyatında varlıkların şekli bakımından tasviri ehemmiyetli bir yer tutar; hatta düşünce ve duygunun ifadesini arka planda bırakarak müstakil bir gaye olur: En büyük divan şairleri bile «benzetme için benzetme» yaparlar. Fakat teferruatı işleyen, dış dünyayı daima bozan, bütünü kavramayan unsurlar arasında *pitoresk* bir münasebet kurmayan bu tasvir cehti, hiç bir zaman hakiki bir tablo vücuda getirmez. Divan şairi, varlığın dış görünüşlerini anlatmaktan çok, kelimeler arasında *zihni* bir takım gizli münasebetler tesis eder. En ciddi anlarda bile bu bir nevi bilmece ve oyun halini alır.

Tanzimat devri şair ve muharrirleri ortaya attıkları siyasi ve iç-timai fikirlerle edebiyatı bir oyun olmaktan çıkarırlar; öğretici ve faydalı bir *vasıta* yaparlar; bu maksatla divan edebiyatının en mühim unsurunu teşkil eden «mazmun»ları ortadan kaldırarak, yerine «fikir»i ikame ederler. Şinasi'nin Türk şiirinde yaptığı en büyük inkılâp, çıplak düşünceyi nazma sokmasıdır. Namık Kemal ile Ziya Paşa'nın şiirlerinde de mücerret ve umumî fikirler esaslı bir yer işgal eder.

Hamit ile Rezaizade Ekrem, tabiata büyük bir yer verdikleri için, dinî bir hayranlıkla seyr ve temaşa ettikleri dış dünyayı şiirlerine aksettirmeğe çalışırlar. Fakat onlarda da tasvir müstakil bir gaye haline gelmez; dinî ve felsefi duygularla dolu olan Abdülhak Hamit daima fizikten metafiziğe geçer. Rezaizade de teessür ve göz yaşından haricî âlemi açık ve seçik olarak göremez. Yalnız Samipaşazade Sezai'de kuvvetli bir pitoresk duygusu vardır. *Sergüzeşt* romanının kahramanı bir ressamdır; bu romanın esas yapısında da tasvir vakadan ve duygudan daha esaslı bir yer işgal eder. Samipaşazade Sezai küçük hikâyelerinde de tasvire çok ehemmiyet verir.

Bu nesli müteakip, tesirini iyice göstermeğe başlayan realizm cereyanı, Nabizade Nazım'ı Ahmet Rasim'i ve Hüseyin Rahmi'yi teferruatlı bir müşahedeciliğe götürür. Realizme Paul Bourget'nin psikolojizmi

Madalyonun bir de öbür yüzü var. Yüzbinlercesi Rus ordusuyla birlikte gönüllü alayları adıyla Kafkaslar'dan gelen¹⁴ ve bir o kadarı da komiteler, kiliseler ve yabancı tahrikleriyle Anadolu'da teşekkül eden Ermeni çeteleri, yaptıkları katliamlarla bir milyonun üzerindeki müslümanı katlederek Anadolu'nun şehir, kasaba ve köylerini yakıp-yıkıp tarumar ederken, kendilerine verilen ceza, insanî bütün tedbirleri almak suretiyle, sadece onları ülke içinde bir yerden diğer yere nakletmek ve buna bağlı olarak içeride ve dışarıda çıkarılan meselelere çözüm yolları aramak olmuştur. Bütün bu hercümerc içinde elbette Ermenilerden de ölenler olmuştur. Peki ya müslümanlar? Bin yıldır Anadolu'da kan bedelini hep kendi başlarına ödeyen, bütün sıkıntılara sabırla katlanan, bulunduğu zaman yiyen, giyen; bulamadığı zaman da tevekkül edip sesini çıkarmayan; azınlıklar zengin, müreffeh yaşarken öz yurdu Anadolu'da garipleşen, kendilerine olmadık katliâm ve mezalim yapıldığı hâlde arından, hayâsından bağırmanın; acılarını ruhunun derinliklerine gömen Türkler? Hesabını kendisi adına soracak kimsesi olmayan ve bir Rus Generalinin dediği gibi, iyilik yaptıkça kötülük bulan Türkler? Onların hesabını kim soracak? Herhalde, Ermeniler veya destekçileri tarafından yeni ithamlar, yeni iddialar ortaya atılmayacak olursa, Lozan Andlaşması'nda olduğu gibi, olayların muhasebesi yine tarihin bir sayfasına terkedilecektir. Bunda da yetmişaltı yıldır olduğu gibi Türklerden daha çok Ermenilerin menfaati olsa gerektir.

14. Ruslarla birlikte Anadolu'ya geçen Ermeni gönüllü alayları hakkında değişik sayılar verilmiştir. 100.000-200.000 arasında oldukları tahmin edilen bu alaylar konusunda, dünyanın birçok yerinde olduğu gibi, bu defa da Yugoslavya'da «sipariş usulü» yazdırılan bir kitapta 180.000 sayısı verilmiştir: Gordana Sinadinovska-Branislav Sinadinavska, Ermenskoto Natsinalno Praşanye, Üsküp (Skopje) 1990, s. 182.

Ordukur Mayıs Üniversitesi Eğitim Fak. Dergisi
s. 6, 1991 Samsun, s. 281-292.
Seriye

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

CENAB ŞEHABEDDİN

(2 Nisan 1871 - 13 Şubat 1934)

Doç. Dr. Celâl TARAKÇI

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Plevne'de şehit düşen binbaşı **Osman Şehabeddin Bey**'in oğlu olan **Cenâb**, Manastır'da doğdu. On dan bahseden kaynaklar doğum tarihini 1870 veya 1871 olarak gösteriyorlar. Kendisi, **Filorinalı Nazım Bey**'e bu hususta şöyle diyor: «1286 veya 1287 senesinde olacak, Manastır'da doğdum. Hânemiz Hâmemönü Mahallesi'nde idi. Vâlidem O; Fransa-Avusturya Muharebesinde doğdu diyordu. Herhalde Martın 21. pazar günü tulû'dan iki saat evvel»¹ 21 Mart 1286 Cumartesiye, 21 Mart 1287 ise pazara denk geliyor. Şu halde O, 21 Mart 1287 (2 Nisan 1871) tarihinde doğmuş oluyor. **Cenab, Filorinalı Nazım Bey**'e babasının ölümü üzerine İstanbul'a geldiklerini, o zaman altı yaşında olduğunu söylüyor. Osmanlı-Rus Savaşı 24 Nisan 1877'de başlamış, bu savaş içinde Birinci Plevne Zaferi 20 Temmuz 1877, İkinci Plevne Zaferi de 30 Temmuz 1877'de kazanılmış. Durumu bu bakımdan değerlendirince de onun 1871'de doğduğu kanaatine varırız.

İstanbul'da Balat civarında Dırağman Mahallesi'ndeki evlerine yerleşen **Cenâb'ın** ailesi onu Tophane'de Mekteb-i Feyziyye'ye verdi. Burada bir yıl okuduktan sonra Eyyüb Askerî Rüşdiyyesi'ne geçer. 1880 yılında buradan mezun olur. Kura ile Tıbbîye idâdisi'ne gider. İki yıl idâdi'de okur. Sonra Askerî Tıbbîye'nin beşinci sınıfına alınır. 1889 yılında doktor yüzbaşı olarak mezun olur. Kendi ifâdesine göre birincilikle mezun olduğu için, mezuniyetinden 9 ay sonra cild hastalıkları üzerinde ihtisas yapmak üzere, devlet tarafından, Paris'e gönderilir. Paris'te dört yıl kalır.

Avrupa dönüşü «bir müddet Haydarpaşa Hastahânesi'nde hekimlik yaptıktan sonra Karantina İdaresi'ne geçti.»² Mersin ve Rodos'ta Karantina doktoru olarak çalışır. 1896 yılında Sıhhiye Müfettişi görevi ile Cidde'ye gönderilir. 1898'de **Cenâb** Cidde'den merkez müfettişliği vazifesi ile İstanbul'a döner. «Bir aralık Suriye Vilâyeti Sıhhiye Reisliği'nde bulunduk-

Yuz. Derdi günü kapalı çevrelerde, birkaç uzmanın tekelinde bulunan varlıkları herkese mal etmekte. Bu amacı gerçekleştirmek için de nelere katlanırdı! Yalnız Türkiye sanatına yol açmakla kalmamış, bir Türkiye sanatları biliminin de temellerini atmıştır. Ama bunun kitabını yazmamış, istemezdi kendi yazmak, adım büyük büyük kitap kapaklarına yazdırmak, bundan alçak gönüllü bir bilim ve sanat adamı, giderek bir hümanist bile görmemiştir dünyamız.

Balıkçı ile Eyuboğlu'nu karşılaştıracak olursak, ikisine de total insan diyebiliriz, ama özellikleri çok başkadır. İki örnek vereceğim: Balıkçı, Ana Tanrıça Kybele'yi düşüncesinin ve Anadoluculuk savının simgesi yapmış, onun üstüne çok konuşmuş, çok yazmıştır. Eyuboğlu bu tanrıçanın filmi yapmıştır. Balıkçı "mavi yolculuk"un fikir temelini atmış, onu tek başına gerçekleştirmiştir de, Eyuboğlu "mavi yolculuk"u yıllarca uygulamış, yürütmüş, somutlaştırmış, yaymıştır. İnsanlara açmıştır bütün ayrıntılarıyla, doğayı ve yurdumuzu tanıtmak, tanıtmaktaki bütün yararlarını somut somut, canlı canlı ortaya koyarak.

Bu iki insanın ikisi de total insandı. Onların örneği total insana varmanın ne çok ve birbirinden ayrı yolları olduğunu gösterir, içimizi iyimserlikle doldurur.

Ismail Erünsal

Cumhuriyetin 50. Yılında

GAZİ MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

(Şiirler)

Fazıl Hüsnü Dağlarca

15 lira

MADE YAYIMLANDIKTAN
SONRA BELEN DOĞRUMAN

17 ARALIK 1994

Türk Dili, 29/269, 1974 Ankara, s:417-422

CENAP ŞAHABETTİN ÜZERİNE NOTLAR

HIKMET DIZDAROĞLU

1

Ölümü üzerinden tam kırk yıl geçti; 12 şubat 1934, Cenap Şahabetin'in yaşam serüvenini noktalar. Biri dışında bütün yapıtları eski harflerle olduğu, dil yönünden de çok gerilerde kaldığı için, bu son, bir bakıma "unutulma"yı da simgeler.

O "son"u kimse değil, kendisi hazırlamıştır. Evet, kendisi.

Servetifünun dergisinde "Serseri Fikirler" başlığı ile yayımlayıp da sonra *Nesr-i Harp Nesr-i Sulh ve Tiryaki Sözleri* cildine aldığı özdeyişlerden biri, sadeleştirerek veriyoruz, şöyledir: "Her bağnazlıkta öldürücü bir nitelik vardır: Tarihin bağnazlığı olaylardaki gerçeklik payını öldürür; felsefenin bağnazlığı düşün'ü öldürür; dinin bağnazlığı... dini öldürür." Doğru. Peki öteki bağnazlıklar? Yazındaki bağnazlık? Tutum ve davranışlardaki bağnazlık? Beğenideki bağnazlık? Dildeki bağnazlık? Bunlar neyi ve neleri yok etmez ki? Her şeyden önce, bağnazlıkta direneni; ve Cenap, işte bu davranışının kurbanı olmuştur.

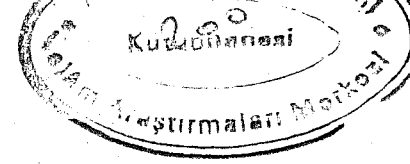
Kişioğlu direngendir. Görüşlerinde, inançlarında, beğenilerinde. Kattır. Nedir, bu direngenliğin bir çapı, ölçüsü olmak gerekir. Bağnazca bir direniş, çağının dışına iter kişiyi, hele bu kişi bir sanatçı ise.

Ulusçuluk akımının karşısına çıkar, dilde sadeleşmeyi alaya alır, hece ölçüsüne "Olmaz!" der, Ulusal Kurtuluş Savaşını kötümeye kalkışır! Niçin ve neden yapar bunları? "Serseri Fikirler" in birinde, bir ipucu bulur gibi oluruz: "Kuvvetini hücumunla değil, mukavemetinle ölç." Zahir, kendisi de gücünü direnmesiyle ölçmeye kalkıştı ve... boyunun ölçüsünü aldı. Kaldı ki, savunmada da değildir; saldırgandır, alaycıdır. Düşüncelerine ve beğenilerine ters düşen kim, kimler varsa, hepsinin üstüne üstüne gider, tiye alır.

2

Aslında çelişkiler içinde bocalayan, tutarsızlığa yelken açmış kişidir. Ulusçuluk duygusunu yansıtan en güzel ve en sanatlıca yazılar onun kaleminden çıkmıştır. "Plevne'den Geçerken", "İyd-ı Millî Münasebetiyle", "Yarım Şehitler", "Galiçya'dakilere" parçalarını, göğsünüz kabarak okuyabilirsiniz.

Bir de şu satırlara bakınız:

Cenâb Şehâbeddin

HAC YOLUNDA

Yayına Hazırlayan

Dr. Belkıs GÜRSOY

Türkiye İslâm Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi

Demirbaş No: 39057

Tasnif No: T816.31
CEN.A

24 OCAK 1996

Ecdâd

Ankara - 1995

CENAB ŞAHABEDDİN'İN YAKAZÂT-I LEYLIYE'SİNDE VERLAÏNE'DEN İZLER

YRD. DOÇ. DR. EMEL KEFELİ

Edebiyatta tesir meselesi, bir eserden yeni eserlerin doğmasına sebep olan karmaşık, hassas ve esrarengiz bir mekanizma olarak nitelenir.¹ T.S. Eliot her yazarın bir başka yazardan gelen ve bir hayranlığa dönüşecek olan uyarıyı (stimulus) algılamaya hazır olduğunu ve bu hayranlığın daha çok, aralarında derin bir hissî yakınlık bulunan, özel bir duygu altı verişli olan iki yazar arasında çoğunlukla da biri ölmüş iki yazar arasında- kurulduğunu vurgular. Bu tesir, bir yıldırım gibi yazarı aniden etkileyebileceği gibi uzun yıllar süren bir okuma serüveni, fikir alış verişli neticesinde de oluşabilir. Yazar kendisinden evvel yazılan eserleri okuyarak onlardan aldığı fikir, duygu ve imajlarla beslenir, gelişir. Tüm dünya edebiyatlarının eserleri genç yazarları besleyen ve onların kendi öz kültürleri ile diğer kültürler arasında oluşturacakları köprüyü kurmalarına yardımcı olan önemli kaynaklardır. Bir yazarın diğer yazarların eserlerini okuyarak onlardan aldığı ilhamla ortaya koyacağı bir eser, taklit olmaktan çok gelişim süreci neticesinde varılan nokta olarak değerlendirilmelidir. O, bir başka eseri taklit etmemiş, tersine hayata yeni bir açıdan bakmayı öğrenmiş, daha da önemlisi başka bir geleneğin taşıyıcısı olmuştur.

Verlaine'in *Romances Sans Paroles*², de toplanan şiirleri arasında "Ariettes Oubliés" başlığı altındaki şiirlerinden biri olan ve.

Le piano que baise une main frêle
(Narin bir elin öptüğü piyano)

mısraı ile başlayan şiiri ile Cenab Şahabeddin'in "Yakazât-ı Leyliye" isimli şiiri arasındaki benzerlik bize Verlaine'in edebiyatımızın bu mümtaz şahiyetinin üzerindeki tesirini göstermektedir.

Cilt hastalıkları üzerinde ihtisas yapmak için Paris'e giden Cenab (1890-1894) bu süre içinde Fransa'da edebiyat akımlarıyla ilgilenmiş ve bu akımların da tesiri ile değişik konu ve şekillerde şiirler yazmıştır. Verlaine'i çok sevdiğini bizzat belirtir³, Cenab Şahabeddin Türk edebiyatına yeni, orijinal terkipler getirmiş, şahsî ve titizlikle işlenmiş bir üslûp yaratmıştır.

"İnsan pek eski bir muharririn üslûbunu taklit ile başlayarak pek büyük bir teceddüd-i edebî gösterebilir."⁴ diye düşünen, diline ve Avrupa estetiğine hâkim olan şair, elindeki kaynaklardan da yararlanır. Fransız edebiyatının ünlü ismi Verlaine'in şiirleri arasında rastladığı on iki mısralık bir şiirden aldığı ilham ile kendi duygu ve düşüncelerini birleştiren şair, elli dört mısralık yepyeni bir sanat eseri vücuda getirir. Verlaine'in şiirindeki piyano (piano), baisier (öpmek), main frêle (narin el), luit (parlamak), un air vieux, faible et charmant (eski, zayıf ve etkileyici-lâtif bir melodi), mourir vers la fenêtre (pencereye doğru kaybolup gitmek)⁵ gibi bazı anahtar kelimelerden hareketle "Yakazât-ı Leyliye"de zengin bir muhtevaya ulaşır.

Verlaine'in şiirinden farklı olarak gecenin içinden gelen bir piyano sesi ve piyano çalan kadın hayali⁶ ile bizde göremediğimiz, ama kuvvetli çizgileri ve kelimeleri ile tahayyül ettiğimiz bir "ev içi hissi" uyanmaktadır. Verlaine ise şiirinin çerçevesini gecenin içinde ve bir kadının odasından yayılan piyano sesi ile sınırlandırır. Şiirde ahenge de önem veren Cenab, Verlaine'in şiirinden de hareketle "Yakazât-ı Leyliye"de duygularını daha da derinleştirerek âdeta bes-telemiş ve zengin bir kelime kadrosu ile ifade etmiştir.

"İhtizâzât-ı leyl"i dinleyen şair zengin kelime kadrosu ve şiirini musikiye yaklaştıran ahenk anlayışı ile eserine Verlaine'in şiirinden farklı bir eda kazandırır, ona kendi şahsiyetini de ekler. Le piano que baise une main frêle (Narin bir elin öptüğü piyano) mısraı Cenab'ın şiirinde;

Tâ uzaklarda işte bir piyano
Taze parmakların temasıyla
Ağlıyor bir hazan hevasıyla

3 Prof. Dr. İnci Engin'in, *Cenab Şahabeddin*, Kültür Bak. Yay., Ankara 1989, s. 2.

4 a.g.e., s. 9.

5 Mourir, ölmek anlamındadır. Burada mecaz anlamda kullanılır. Kaybolup gitmek anlamına gelir.

6 Cenab Şahabeddin'in şiirlerinin resim ve musiki sanatlarını birleştirmesi hususu Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın "Cenab Şahabeddin'in şiirlerinde pittoresk" ve "Cenab Şahabeddin'in şiirlerinde ses ve musiki" başlıklı makalelerinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.V, İstanbul 1953, s. 15-31; C. VIII, nr. 1-2, 1956, s. 45-60; *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar I*, İstanbul 1976, s. 392-424.

1 Claude Pichois, André Rousseau, *La Littérature Comparée*, "Les échanges littéraires internationaux," Paris, 1967.

2 *Fêtes Galantes - Romances Sans Paroles*, Poésie I, Ed. Messein, 1969, s. 73-125.

14 AGUSTOS 1996

TÜRKİYAT MECMUASI, c. XX (1997)
İstanbul, s. 13-35 . 0.135

10 EYLÜL 1997

MADDE KAYITLANDIKTAN
SONRA İZLENİLEN DÖRÜMÜN

CENAB ŞAHABEDDİN'İN GÜZELLİK FELSEFESİ

HASAN AKAY

I. Güzellik ve Estetik

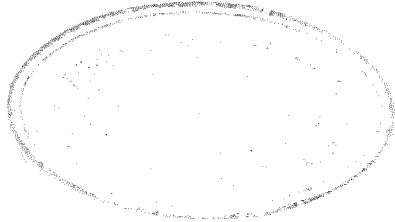
Türkçemize «hikmet-i bedâyi» terkihiyle tercüme edilmiş olan estetik, sanat ve sanat eserlerini konu edinen bir «ilm-i hüsn»dür. Estetik «âsâr-ı nefisenin felsefesi» demektir. Ona sadece «hikmet-i bedâyi» veya daha doğru bir ifadeyle «ilm-i ihtisâsât» demek yeterli olmadığı gibi, hikmet-i bedâyi' hakkında sarîh bir fikir vermeyen bir «ilm-i hüsn» demek de yeterli değildir. «İhtisâsât»ın bütünü umumî olarak felsefeyi içine aldığından bir kısmını ayırt etmek gerekecektir, fakat Yunanca olan «estetik» tabirinde «tak-yid» yoktur. Bu bakımdan estetiğe kısaca, güzel sanatlar felsefesi anlamında «ilm-i hüsn» demek ve güzel ile güzelliğin ne olduğunu araştırmak lazımdır. Bunu yaparken de güzel ve güzelliğin kavram ve mahiyetinden, bu konudaki tariflerden ziyade sanatkâr, sanat eseri ve bunu yaratan şartları araştırmalıdır ki bir «sanayi'-i nefise felsefesi, bir hizmet-i bedâyi» bulunmuş olsun.¹ Bu konu üzerinde hemen hemen bütün Servet-i Fünuncular durmuş ve daha çok Hippolyte Taine'in anlayışı ağırlık kazanmıştır.

Hikmet-i Bedâyi' ve ilm-i hüsn hakkında muhtelif filozof ve sanatkârların birbirinden oldukça değişik anlayışları vardır. Ancak Servet-i Fünuncuların ve bilhassa Cenab Şahabeddin'in ilgisini çeken görüşler fazla değişiklik arzetmez. Biz konumuzu ilgilendirdiği kadarıyla meseleye bakmak istiyoruz. Kelime ve kavram olarak «estetik» üzerinde duran Hüseyin Cahid, Eflatun'un

¹ Hüseyin Cahid, Hikmet-i Bedâyi'e Dâir-Hüsn, *Servet-i Fünûn*, nr. 371 9 Nisan 1314 (21 Nisan 1898).

TÜRK LÜK ARASTIRMALARI DERGİSİ
8, İstanbul-1997, s. 15-30. 0-142

[Mehmet AKALIN Armağanı]

MADDE 19 İSTANBUL
SONRA SİZİN ÖZELİNE

18 1997

CENAB ŞAHABEDDİN'İN AŞK FELSEFESİ

HASAN AKAY*

*Rûhun bütün zemîni, bütün âsümânıyım
Bir ma'bed-i müebbedin tercümânıyım*

Cenab Şahabeddin

Aşk ve şiir yapışık ikizler gibi telakki edilince, hayatın ve sanatın yorumlanması da bununla paralellik arzedecektir. Aşk ile şiirin hayâtî birlikteliğini keşfeden ve kendinden önce gelenlerin bu vadideki zevk iklimini hakkıyla idrak ve terennüm eden Yahya Kemal, manzumelerinden de yararlanmakla birlikte daha ziyade aşk ameliyatı gerçekleştiriyormuşçasına kaleme alınmış teşrihî mahiyetteki makalelerine dayanarak aşk felsefesini tespit etmeye çalışacağımız doktor-şair Cenab Şahabeddin'in de içinde şûhâne gülümsediği bir kâinâtı bütün bir varoluş serüveni halinde dört mısralık bir çerçeveye sığdırıvermiştir:

*Eslâf kapıldıkça güzelden güzele
Fer vermiş o neşveyle gazelden gazele
Sönmez seher-î haşre kadar şi'r-i kadîm
Bir meş'aledir devredilir elden ele!*

Kadîm şiirin mahşer gününe yani kıyamete kadar sönmeyecek bir

* Dr., Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.

¹ Yahya Kemal, adeta gazellerin göz nurunu her güzelde başka türlü görünen ve aşkı teshir eden güzelliğe bağlamakta ve bu derin tecrübesini şiirleştirmektedir; bu hususta yalnız da değildir. Fuzûlî, Leylâ ile Mecnun'a yazdığı "dîbace" ile; Cenab, kurduğu şiir estetiği ile bu idrakin menziline girmektedir. Yahya Kemal'in bu rubâisi için bkz. *Rubâiler*, İstanbul 1963, s. 11.

30 TEM 2008

MADDE YATIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Cenab Şehâbeddin

CENÂB ŞEHÂBEDDİN'İN BİR 'MÜNÂCÂT'I VE TAHLİLİ

Arş. Görv. Adem ÇALIŞKAN*

O.M.Ü., İlahiyat Fakültesi

Servet-i Fünûn Devri Türk Edebiyatı'nın şiir sahasında önde gelen şairlerinden biri de Cenâb Şehâbeddin (1870-1934)'dir. Şiirlerinde titiz bir iç musiki ve kuvvetli bir imaj yoğunluğu derhal kendisini gösteren Cenâb Şehâbeddin'i de devri içinde değerlendirmek gerekir.

“Tanzimat devrinin aşırı muhtevacılığına karşı, aşırı bir şekil ve üslûp endişesi ile karşı koyan .. Servet-i Fünûncuların .. kendilerine has bir iç âlemleri vardır.”¹

Mehmet Kaplan'a göre, “...bu nesil, Tanzimat edebiyatının bel kemiğini teşkil eden din ve tarihe karşı imanını kaybettiği ve istibdâdın baskısı altında boğulduğu için, koyu bir kötümserlik ve melankoliye düştü. Sosyal davalarla meşgul olmaları imkansızdı. Bu durum karşısında onlar, içlerine kapandılar, ince ruh hallerini tahlil etmekle meşgul oldular. Aşk, tabiat, hayal ve sanatla oyalandılar. Sanata en üstün kıymet olarak baktılar. Eserlerinde hemen daima halkı aydınlatmayı gaye bilen Tanzimatçılara karşı, “sanat sanat içindir” tezini müdafaa ettiler...”²

“Tabiatta, insan ruhuna benzer bir ruh, bir “rûh-ı kâinat” olduğunu farzedem”³ ve Servet-i Fünûn topluluğuna mensup olan Cenâb Şehâbeddin'in “Münâcât”ını tahlile geçmeden önce, onun, din, yani İslâmiyet üzerine görüşlerini de öğrenmemiz gerekir.

Prof. Dr. İnci Enginün, “Cenâb Şehâbettin”⁴ adlı eserinde, onun bu cephesine ışık tutacak bazı fikirler ileri sürer ve bu fikirleri de Cenâb'ın Paris'ten yazdığı iki mektuptan bazı pasajlar iktibas ederek temellendirir: “...Cenâp hiçbir şeye inanmaz veya her şeye inanır gibidir. 1328 / 1912'de Paris'ten yazmış olduğu iki mektupta inanma ve Tanrı üzerinde durur.”⁵ İnsanların tarih boyunca değişik şeylere taptıklarını

* O.M.Ü., İlahiyat Fakültesi, İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü, Türk İslâm Edebiyatı Anabilim Dalı. SAMSUN.

¹ Mehmet Kaplan, “Elhân-ı Şitâ”, *Şiir Tahlilleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1981, c.1, s.99.

² Mehmet Kaplan, *A.g.e.*, s.100.

³ Mehmet Kaplan, *A.g.e.*, s.99.

⁴ Prof. Dr. İnci Enginün, *Cenap Şehâbettin*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, ss.37-39.

⁵ Bedi N. Şehsuvaroğlu, “Cenap Şehâbettin Bey'e Bir Mektup”, *Hisar*, nr:126, Haziran 1974, ss.12-13.